

ve kalan % 9'u, farklı olumlu tepkilerle haber hakkındaki görüşlerini duyuruyor. Ancak, bilim adamları hatalı bir haberle karşılaştıklarında % 69 oranında tepkisiz kalıyorlar. % 15'lik bir oran editörü arayarak hatayı düzeltmeye çalışıyor. Bu verilerden de anlaşılıyor ki bilim adamları basında yanlış bilimsel haberle karşılaşmayı herşeye rağmen önemli ölçüde kanıksamış durumda.

Bilim adamlarının % 56'sı, en azından bir defa, bir bilim yazarıyla görüşmede bulunmuş. Bu görüşme, büyük çoğunlukla, gazetecinin bilim adamının alanındaki bir konuyla ilgili sorunlarını yanıtlamak veya bizzat bilim adamının çalış-

malarıyla ilgiliymiş. Diğer sebepler arasında, bir buluşun onaylanması Nobel Ödülleriyle ilgili tartışma gibi diğer gazetecilik etkinlikleriyle ilgili yardım talepleri var. Bilim adamlarının % 62'si bu görüşmelerin sonuçlarından memnun; ve % 25'i, bu görüşmeden kendilerinin de birşeyler öğrendiğini söylüyor.

Bilim adamları yine de medyaya belirgin biçimde küskün. Medyanın, kendilerini sırasıyla, toplumun parasını sömüren, toplumun gerçek gereksinimlerinden habersiz, umut vaat eden, ama bir türlü sonuç sunamayan kişiler olduklarını, bazen de kitle ölümlerine yol açan teknolojiler üreten caniler olarak sunduğunu söylüyorlar.

Yine de bilim adamlarının azımsanamayacak bir bölümü, basının kendilerini mucizeler yaratan, dahi problem çözümler olarak sunduklarını belirtip bıyık altından gülümsüyor. Bilim adamlarına gazetede çıkan haberler bir yana bırakılırsa, bilim gazetecilerinin kendileri hakkındaki görüşlerini nasıl tahmin ettikleri sorulduğunda, üst sıralardaki yarıtların "uzaydan gelmiş gibi", "terminoloji delisi", "kibirli" nadiren de "açıklayıcı" olduğu görülüyor. Bilim adamlarına göre, olumsuz imajı belirleyen en önemli etmenler sırasıyla, Çernobil kazası, soğuk füzyon fiyaskosu, AIDS'e çare bulunamaması, insan genleriyle ilgili çalışmalar ve uranyum karaborsası.

Bilim adamlarına, bilim gazeteciliğinin kimin tarafından öğretilmesi ge-

Türkiye'de Bilim Gazeteciliği

Orhan Bursalı
Cumhuriyet Bilim Teknik, Yayın Yönetmeni

"Ülkemizde bilim gazeteciliği bir meslek midir, gazetelerin ve dergilerin yazı işlerinde bilim gazetecisi kadrosu var mıdır?" sorusuna fazla düşünmeden hayır diyebiliriz. Belki, Cumhuriyet'i, 10 yıla yakın yayımladığı Cumhuriyet Bilim Teknik eki nedeniyle bir istisna saymak gerek. Diğer gazetelerin yazı işleri kadrolarında, görevi iç ve dışta bilim dünyasındaki olayları izlemek, haber ve raporlar yapmak ve okuru düzenli olarak bilgilendirmek olan bir bilim gazetecisi yoktur, bildiğim kadarıyla.

Peki niçin yok?

Basınımız niçin bu konuya önem vermez? Bu konuda bir soruşturma yapılmadığı için doğru yanıtı bilmiyoruz. Ancak bazı olasılıklar üzerinde duralabilir.

Örneğin gazete yayın yönetmenliği, böyle bir gereksinimi duyumsamamış olabilir. Okurun bilim dünyasında olan bitenleri izlemek gibi bir gereksinimi ve talebi olmadığını düşünebilir. Önemli bir olay varsa, zaten dış kaynaklardan, ajanslardan gelen haberi duyuruyoruz, diye düşünüyor olabilir.

"Türkiye'de bilim mi var ki, gazetecisi olsun" görüşünde olabilir. Veya bilimle halk arasında kopukluk, gazete genel yayın yönetimini kapsayacak boyutlara ulaşmış olabilir. Gazete yönetimleri, uzman gazeteciliğin önemini veya uzman gazeteciliğin bilim alanına kadar uzatılması gerektiğini düşünmemiş olabilir...

Ve, bir de, ülkemizdeki bilim güçleri, kamuoyunun ve medyanın kendisiyle ilgilenmesi için en küçük bir varlık bile göstermemiş olabilir...

Bunların hepsi varsayımlardır. Çok da önemli olmayabilirler. Önemli olan, pratikte, medyanın bilim gazetecisi kadrosuna sahip olmamasıdır.

Şöyle bir soru sorabiliriz: Bilim ihmal edilecek, olmasa da olur denecek, dikkate alınmayacak bir alan mıdır?

Bakıyorsunuz hiç de öyle değil. Dünya üzerinde sayıları 1 milyonu aşan, doğrudan ve durmadan yeni bilgi üreten araştırmacı var ve bunlar doğa olaylarını, toplum olaylarını araştırmakta, bilimin bin bir dalının ilginç, bilinmeyen yönlerini aydınlığa kavuşturmak için çaba sarfetmektedir. Bu araştırmaların hiç bir ekonomik ve faydacı yanı olmadığını varsayacak bile, sadece sonuçlarını öğrenmeye ve haber vermeye değerdir.

Kaldı ki, bilimsel etkinliklerin çoğu, doğrudan ve dolaylı, uygarlığı derinden etkilemektedir. Ekonomik değer yaratarak, teknolojik dönüşümlere yol açarak, düşünceyi besleyerek etkilemektedir... Yeni uygarlık sistemlerinin temellerini yaratacak ve toplumların büyük eksenlerde dönüşümlerine yol açacak denli etkilemektedir. Bilimsel etkinlikler, insanlığın en büyük itici güç kaynaklarından biri veya başkasıdır.

Günlük yaşamdan bakacak olursak, ekonominin kan damarları bilim ve teknolojiye gelişmelerle beslenmektedir. Yaşam tarzımız, iş hayatımız, insanlararası ilişkilerimiz, aile hayatımız, kısaca toplumsal hayatımızın hemen her alanı, bilimin ve teknolojinin olumlu veya olumsuz etkisiyle yeniden biçimlenmektedir.

Olayı bu boyutlara düşündüğümüzde yazılı, sözlü ve görüntülü basın, kısaca medyanın bilim ve teknoloji dünyasını çok yakından izlemesi ve olan bitenden topluma haberdar etmesi gerektiği görüşü de çok doğal gelir bize. Bu düşünce de yanlış değildir, çünkü gelişmiş dünyanın ciddi gazete ve haber dergileri bilim haberlerine önem verirler; ya bilim seksiyonları ya da yazı işleri kadrolarında konularında uzmanlaşmış bilim gazetecileri vardır.

Bilim gazetecilerine toplumların her zamanından daha çok gereksinimi vardır. Çünkü bilim, karmaşıklıkla, sokaktaki insan tarafından anlaşılması mümkün olmayan yapıları nedeniyle toplumla büyük bir kopukluk yaşamaktadır. Bilimin kendi içinde, çeşitli disiplinler arasında varolan kopukluğu, uzmanlık ayrışmasının boyutlarını düşünenecek olursak, bilim dışında bulunan insanların bilimi izlemesinin zorluğunu daha iyi anlarız. Bu

uzmanlık labirentlerinde olan bitenin genel çizgileriyle kavranması ve kamuoyuna aktarılması için bilim gazetecisine gereksinim vardır. Bu açıdan bakıldığında bilim gazetecisi, bilim dünyası ile kamuoyu arasında bir köprü görevi yerine getirir. Hatta, bilimin çeşitli disiplinleri arasında haberleşmeye ve bilgi alışverişinin gerçekleşmesine de katkıda bulunur. Bilimin ilmini günlük konuşma diline çevirir; karmaşık konuları yalınlaştırır; bilim konusunu kitlelerin günlük yaşamlarıyla, gelecekleriyle yoğurur. Bilim dünyasını, bilim insanlarını topluma tanıtır. Bilim disiplinlerinin uğraş alanlarını anlatır.

Bilim gazetecisi, aynı zamanda bilim toplum ilişkilerinde şeffaflık yaratır ve toplumun demokratikleşmesine katkıda bulunur. Bu nokta çok önemlidir. Çünkü bilim ve teknoloji dünyası, üreticileri ve gelişmesiyle toplumu o derece etkilemektedir ki, halkın bu alanda söz hakkı doğmaktadır. Toplumun doğru bilgilendirilerek, halkın bilim ve teknoloji dünyasında olan bitenler üzerine bilgi sahibi olmasına ve bu alanda da söz sahibi olma hakkını çeşitli araç ve yöntemlerle kullanmasına yardımcı olmak da, bilim gazetecisinin etkinliklerinin bir ürünüdür.

Popüler bilim gazeteciliği ve yayıncılığının bir yaran da, gençlerin meslek seçimine yardımcı olmak ve bilimin gelecekteki kadrolarının oluşmasında katkıda bulunmaktır.

Bilim gazeteciliğinin diğer önemli başka bir yaran ve katkısı ise, bilimsel olay ve haberlerin çarpıtılmasını önlemek ve doğru bir şekilde topluma aktarılmasını sağlamaktır. Bütün bunların sonucu olarak da, bilim gazeteciliğinin, genel etkinliği içinde, toplumun bilimsel düşünmesine; eleştirel aklın, düşüncenin egemen olmasına katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Yazılı, sözlü ve görsel basın, bilim gazeteciliğinin gereğini görmeli, bu gazetecilerin ortaya çıkması için yardımcı olmalı, eğitimleri ve yetişmeleri için koşulları yaratmalıdır. Gazeteci sendika ve cemiyetleri, TÜBİTAK, gazete işverenlerinin sendika ve cemiyetleri, iletişim fakülteleri, bilim gazetecilerinin yetişmeleri için ortak bir program başlatabilirler.